

Sq3r Stratejisinin Okuduğunu Anlama Becerilerini Geliştirmedeki Önemi

Sq3r Strategy Importance in Developing Reading Comprehension Skills

ÖZET

Okuma; bireyin kişisel, sosyal, bilişsel, psikolojik birçok alanını etkileyen hayatın her döneminde ihtiyaç duyduğu beceri alanlarından bir tanesidir. Kişilerin hayatında bu derece önemli olan okuma kavramında asıl amaç anlam kurmadır. Okuduğunu anlama kişinin eğitim hayatındaki başarısına etki eden, sosyal bir varlık olarak toplum içerisinde hayatını devam ettirme konusunda ona yardımcı olan ve bireyin kişisel gelişimine katkıda bulunan çok önemli bir beceri alanıdır. Bu beceri alanında istenilen kazanımları elde etmenin yolu anlam kurma sürecinden geçer. Okuma ancak anlam kurmayla sonuçlanırsa istenilen amaca hizmet etmiş olur. Okuduğunu anlama, insan hayatında bu derece büyük öneme sahip olmasına karşın alan çalışmalarından ve uluslararası testlerden elde edilen sonuçlar okuduğunu anlamaya ilişkin çok ciddi problemlerle karşı karşıya kaldığımızı göstermektedir. Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde okuduğunu anlamaya yardımcı olmak ve okumadaki asıl amaca hizmet eden anlam kurma sürecine destek sunmak amacıyla bazı stratejiler geliştirilmiştir. Bu stratejiler okuma öncesinde, okuma esnasında, okuma sonrasında ve okuma sürecinin tamamında kullanılan stratejiler olmak üzere dört ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu çalışmayla okuduğunu anlama konusunda okuyucuya yol gösteren, anlam kurma sürecine destekçi olan, okuduğunu anlamaya yardımcı stratejilerden okuma sürecinin tamamında kullanılacak SQ3R stratejisinin basamakları, uygulaması, faydaları ve önemi üzerinde durulmuştur. Yapılan bu çalışmada derleme araştırma yapılmış elde edilen neticelerin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okuma, Okuduğunu Anlama, SQ3R Stratejisi

ABSTRACT

Reading is one of the skills that an individual needs in every period of life that affects many personal, social, cognitive and psychological areas. The main purpose of reading, which is so important in people's lives, is to make meaning. Reading comprehension is a very important skill area that affects the success of the individual in his/her educational life, helps him/her to continue his/her life in society as a social being and contributes to the personal development of the individual. The way to achieve the desired gains in this skill area is through the process of meaning making. Reading will only serve the desired purpose if it results in meaning making. Although reading comprehension has such a great importance in human life, the results obtained from field studies and international tests show that we face very serious problems related to reading comprehension. When the studies in the field are examined, some strategies have been developed to help reading comprehension and to support the meaning-making process that serves the main purpose of reading. These strategies are classified under four main headings: strategies used before reading, during reading, after reading and during the entire reading process. In this study, the steps, application, benefits and importance of the SQ3R strategy, which guides the reader in reading comprehension, supports the meaning-making process, and can be used in the entire reading process from the strategies that help reading comprehension, are emphasized. In this study, it is thought that the results obtained from the review research will contribute to the field.

Keywords: Reading, Reading, Comprehension, SQ3R Strategy

GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana içinde yaşadığı evrendeki varlığını, yaşamı, olayları anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Bu tür çabalar, bilimsel araştırmaların da temel çıkış noktası olan okuma etkinliklerinin önemini giderek ön plana çıkarmıştır. Okuma etkinliği, insanların bilgi ve becerilerini artırmada, insanların düşünce ve inançlarını şekillendirmede ve insanlara kişilik kazandırmada etkili bir süreçtir. Okuma, okuyucunun duyu organları aracılığıyla algıladıkları işaret ve sembollerini değerlendirme ve anlama sürecidir. Okuma becerisi okuyucunun çeşitli kaynaklarla ilişki kurmasını yeni bilgiler, durumlar ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar.

Okuma; metin ve okuyucu arasında aktif iletişime dayalı, ön bilgilerin kullanılarak, uygun yöntem ve hedeflerle, elverişli bir ortamda gerçekleştirilen anlam oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır. (Akyol, 2003). Yılmaz (2021) ise okumayı, okuyucunun var olan şemalarının kullanılarak metinde sunulan işaret ve sembollerin bellek tarafından işlenmesi sonucunda anlam oluşturmaları olarak açıklamıştır.

Hatip Kaya¹
Muammer Yılmaz²

How to Cite This Article

Kaya, H. & Yılmaz, M. (2023).
“Sq3r Stratejisinin Okuduğunu
Anlama Becerilerini Geliştirmedeki
Önemi”, International Academic
Social Resources Journal, (e-ISSN:
2636-7637), Vol:8, Issue:52;
pp:3257-3263. DOI:
[http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOUR
NAL.70963](http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.70963)

Arrival: 08 June 2023
Published: 31 August 2023

Academic Social Resources Journal
is licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

¹ Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye

Doç. Dr. Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Bartın, Türkiye

Son yıllarda okuma alanında sıklıkla kullanılan kavramlardan biri de okuduğunu anlama kavramıdır. Önceki yıllarda okuma, basılı materyalle sınırlıydı ve bu da basılı materyalin anlaşılmasına vurgu yapılmasına yol açtı. Ancak okuma kaynaklarının çeşitlenmesi, okuduğunu anlama kavramının her yerde bireylerin karşısına çıkmasına neden olmaktadır. Okuma ve okuduğunu anlama nedensel olarak bağlantılıdır. İnsanların okumalarındaki temel hedef, okuduklarını anlamaktır. (Güngör, 2005).

Okuduğunu anlama, bireyin hem sosyal hem kişisel hem de psikolojik alanlarını etkileyen önemli bir kavramdır. Ancak okuduğunu anlama noktasında ciddi problemlerle karşı karşıyayız. Bu bağlamda Uluslararası ölçekte uygulanan PIRLS (Uluslararası Okuma Becerisi Geliştirme Projesi) ve PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) sınavlarından elde edilen sonuçlar ile alan yazınında yapılmış olan çalışmalar Türkiye’de ilköğrencilerinin okuduğunu anlama konusunda yaşanan problemleri gözler önüne sermiştir. Okuduğunu anlama konusunda yaşanan problemleri minimize etmek, okumanın istenilen amaca hizmet etmesini sağlamak amacıyla geliştirilen, okuduğunu anlamaya yardımcı stratejilerden SQ3R stratejisinin okuduğunu anlama becerisini geliştirmedeki önemi araştırılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Okuduğunu anlama kişinin eğitim hayatındaki başarısına etki eden, sosyal bir varlık olarak toplum içerisinde hayatını devam ettirme konusunda ona yardımcı olan ve kişinin kendi gelişimine katkıda bulunan çok önemli bir beceri alanıdır. Bu beceri alanında istenilen kazanımları elde etmenin yolu anlam kurma becerisinden geçer.

Bu amaç doğrultusunda okumanın istenilen amaca hizmet etmesi, okuduğunu anlamamanın gerçekleşmesi amacıyla geliştirilen okuduğunu anlama stratejilerinden SQ3R stratejisinin ortaya çıkışını, önemini, aşamalarını, faydalarını ve etkililiğini ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada derleme yöntemi kullanılmıştır.

OKUMA

Günlük hayattaki en basit işleri yapmaktan en karmaşık işlemleri çözmeye kadar hayatımızın her alanında okuma becerisine ihtiyaç duyarız. Toplu taşıma araçlarını kullanmak, alışveriş yapmak, bir adrese ulaşmak, gündelik yaşamdaki bir gelişmeden haberdar olmak, sosyal ve kişisel ihtiyaçları karşılamak temel dil becerilerinden okuma becerisiyle doğrudan bağlantılıdır. Okuma becerisi, kişisel bilgi seviyesini arttırmak, düşünme yetilerini geliştirmek ve kişisel gelişime katkıda bulunmak amacıyla kullanılan Türkçe’nin dört (4) beceri alanından bir tanesidir. Aynı zamanda okuma becerisi, akademik başarı ve mesleki gelişim açısından da bireye ciddi katkılarda bulunur.

Okuma, sözcük tanıma ve okuduğunu anlamaya bağlıdır. Gelişmiş sözcük tanıma özelliğine sahip okuyucular, sözcükleri sorunsuz biçimde telaffuz edebilir ve enerjilerinin çoğunu anlamaya ayırabilirler. Bu tür okuyucular akıcı okurlar ve okuduklarının çoğunu anlarlar. Sözcük tanıma konusunda başarısız okuyucular ise sözcükleri telaffuz etmekle zorlandıkları ve zaman kaybettikleri için anlama konusunda zorluk yaşamaktadırlar (Yılmaz, 2008). Okuma becerisi, okuyucunun metin takip edebilme, harfler ve sözcükleri tanıma, metinde sunulan bilgileri anlama gibi süreçleri bulunan kompleks bir süreçtir. (Coşkun, 2002).

Okuma; çeşitli aşamalardan oluşan bir süreç olarak tanımlanabilir. Türkçe öğretim programında okuma süreci, gözler, ses ve beynin görme, algılama, seslendirme, anlama gibi farklı fonksiyonların işe koşulduğu kompleks bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç şu şekilde açıklanmaktadır: Okuma süreci çizgilerin, harflerin ve sembollerin algılanması ile başlamaktadır. Tespit sürecinden kelimeler ve cümleler anlaşılır, ilgi çekici ve gerekli bilgiler seçilir. Seçilen bilgiler, bütünleştirme, kategorize etme, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme, analiz ve sentezleme, problem çözme ve değerlendirme gibi zihinsel süreçlerle işlenir. İşlenen bilgiler ön bilgilerle birleştirilir ve metinde sunulan bilgiler kullanılarak yeniden yorumlanır. Öğrencilerin ilgileri, motivasyonları, okuma amaçları, dilbilgisi ve okuma deneyimleri de mananın oluşmasında etkilidir. (MEB, 2005).

Güngör’e (2005) göre okuma, kişinin hayatının her döneminde karşısına çıkabilecek bir beceridir. İsterse çocukluk isterse eğitim hayatı isterse ileriki yaşlarda olsun okumanın olmadığı bir dönemi düşünmek olanaksızdır. Kişinin yaşamında okuma kavramının bu derece karşılaşılabılır bir beceri olması okumanın neticesi olarak kabul edilen anlamayı da beraberinde getirmiştir. Okumayla ilgili yapılan tanımlarda da ifade edildiği üzere okuma faaliyetinin nihai amacı okuduğunu anlamadır.

OKUDUĞUNU ANLAMA

Okuma, hayat boyu süren öğrenme ve gelişim yolculuğunun temel parçasıdır. Bireyin yeni fikirlere ulaşmasını, bilgi kapasitesini arttırmasını ve dünyayı daha iyi anlamasına olanak sağlayan okuma kavramında temel hedef anlamadır.

Okuduğunu anlama, okuyucunun var olan bilgilerini kullanarak metinde sunulan düşünceleri çözmesi ve bunlara anlam yüklemesidir (Yılmaz, 2008). Okumanın asıl amacı yazılı kaynakta ifade edilen düşüncelerin eksiksiz ve

doğru anlaşılmasıdır. Okuma süreci nihayetinde anlama ile sonuçlanırsa bir değer taşır. Okuduğunu anlamak için sözcüklerin anlamını bilmek yetersizdir. Sözcüklerin anlamını bilmekle beraber çeşitli bilişsel süreçlerin de işe koşulduğu bir süreci ifade etmektedir (Güneş, 2000). Okuduğunu anlama, yazarın iletmek istediği mesajın, metindeki bilgiler ve okurun var olan şemalarının işe koşulduğu aktif bir anlam oluşturma süreci olarak tanımlanabilir.

Okuduğunu anlama, eğitim hayatımızın ve sosyal hayatımızın şekillenmesine katkı sağlar. Ancak okuduğunu anlama konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıyayız. Bu sorunları en aza indirmek için ilkökul çağındaki çocukların okuduğunu anlama becerilerini geliştirmeye yönelik araştırmalar desteklenmeli, onları düşünen, anlayan, eleştirebilen ve okudukları arasında bağlantılar kurabilen bireyler olarak yetiştirmeye yönelik çalışmalar yürütülmeli ve desteklenmelidir (İnce, 2012).

Okuduğunu anlama süreci, ön bilgilerin işe koşularak verilen düşüncelerle elde edilen bilgiler arasında bağ kurma, sentez ve değerlendirme gibi üst bilişsel beceriler gerektiren kompleks bir süreçtir. Ülkemizde, PIRLS, PISA ve bilimsel araştırmalarda edinilen sonuçlar okuduğunu anlama konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldığımızı göstermektedir. Bu durum okuduğunu anlama konusunda okuduğunu anlama stratejilerinin kullanılmasını elzem kılmıştır.

Okuduğunu Anlama Becerilerinin Gelişmesi

Okuma, kişi yaşamının her alanında ve her döneminde karşısına çıkabilecek bir beceridir. İster çocukluk, ister eğitim çağı, isterse yaşlılık dönemi olsun okumanın olmadığı bir dönemi düşünmek olanaksızdır. Kişinin yaşamının her döneminde muhakkak okumayla karşılaşacaktır. Kişi yaşamında bu derece önemli ve karşılaşılabılır bir beceri olan okumada amaç anlam oluşturmaktır. Okumak bir gerekçe ise anlamak bunun neticesidir (Güngör, 2005). Bu iki kavramın günümüzde bu kadar sık duyulmasının sebeplerinden biri, günümüz toplumunda gelişmek isteyen bireylerin çağın ihtiyaçlarına ayak uydurması, okuma materyali hakkındaki ön bilgilerini kullanması, verilen bilgileri analiz etmesidir. Okuduğunu anlama sadece materyali yüksek sesle okuyarak geliştirilemez. Bu seslendirme ile birlikte bazı zihinsel faktörlerin de okuduğunu anlamada rol oynaması gerekir.

Dally , Neugebauer, Chafouleas ve Skinner (2015)'e göre iyi bir okuduğunda mana oluşturma işleminde şu özelliklere ihtiyaç vardır:

- ✓ Esas okuma yeteneği
- ✓ Sözcük tanıma bilgisi
- ✓ Ön bilgiler
- ✓ Manaya ilişkin bilişsel altyapı
- ✓ Muhakeme yeteneği
- ✓ İstek ve iştirak

Okuduğunu anlama, fiziksel ve zihinsel yönleri içeren kompleks bir faaliyettir. Bu faaliyetin sağlıklı şekilde ilerlemesi için sözcük dağarcığı, akıcı okuma, metin bilgisi, güdülenme ve okuduğunu anlama stratejileri gibi faktörlerin bir ahenk içerisinde işe koşulması gereklidir. (Tompkins, 2010).

Okuma sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi okumadaki ana hedef olan mana kurma sürecine de olumlu anlamda katkı sunacaktır. Bunun gerçekleşmesindeki en temel taşlardan bir tanesi sözcük tanımadır. Sözcük tanıma ve sözcük dağarcığının geniş olması okuduğunu anlama konusunda okuyucuya ciddi faydalar sağlamaktadır. Farklı bir ifadeyle sözcük dağarcığının genişliği okuduğunu anlama seviyesiyle doğru orantılıdır. Çünkü sözcük dağarcığı ön bilginin asıl kaynağıdır. Bu sebepten ötürü sözcük öğretimi, okuduğunu anlamada çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum okuduğunu anlamada sözcük öğretiminin önemine işaret etmektedir (Kaldırım, 2020). Sözcük öğretimi, eğitimciler ve öğretmenler tarafından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Kaldırım (2020)'a göre sözcük öğretiminde öğretmenlere yol gösterecek işlemler şu şekilde ifade edilmiştir:

- ✓ Metinde yer alan sözcükler belirlenmelidir.
- ✓ Okuyuculara sözcük öğretiminde, bağlantılı sözcükler de öğretilmelidir.
- ✓ Okuyucuların öğrendiği sözcükler ile ön bilgileri arasında şema oluşturma sürecinde destek sunulmalıdır.
- ✓ Okuyuculara okumadan önce öğretilmekte olan sözcüklerle ilgili ön bilgilerini harekete geçirmeleri ve bu bilgileri okuma sonrası etkinliklerde kullanmaları sağlanmalıdır.
- ✓ Okuyuculara sözcüklerin sistemli bir biçimde öğretimi gerçekleştirilmelidir.
- ✓ Okuyucuların sözcük öğretiminde güdülenmesi desteklenmelidir.

OKUDUĞUNU ANLAMA STRATEJİLERİ

Eğitimciler tarafından yapılan okuduğunu anlama etkinliklerinde, öğrencilerin yazılı metinleri okumalarına karşın anlayamadıkları fark edilmiştir. Okumanın asıl hedefi olan anlama sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlememesinin sebebi öğrencilerin okuduğunu anlama stratejilerini bilmemelerinden ve kullanamamalarından kaynaklandığı fark edilmiştir (Rauchwerk, 2010).

Öğrenciler tarafından okunan metnin anlaşılır kılınmasını desteklemek amacıyla eğitimciler ve araştırmacılar tarafından stratejiler ve yöntemler geliştirilerek uygulanmıştır. Okuyucuların metni daha iyi anlaması amacıyla geliştirilen bu strateji ve yöntemlerin kullanılması anlama sürecine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır (Demirel ve Epçaçan, 2012). Okuduğunu anlama stratejilerinin kullanılması, okuma becerisinin gelişmesine ve okuduğunu anlama konusunda yaşanan problemlerin üstesinden gelinmesine yardımcı olur (Top, 2014).

Yirmi birinci yüzyılda bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi, farklı içeriklere sahip metinlerin geliştirilmesi ve okuma kavramının yalnızca sembollerin seslendirilmesi değil çok daha geniş bir manaya sahip olması sebebiyle fonksiyonel okuryazarlık kavramı literatüre kazandırılmıştır. Fonksiyonel okuryazarlık, çeşitli bilgi kaynaklarına sahip metinleri anlayıp yorumlayan, süreç içerisinde bilişsel süreçleri aktif şekilde kullanan ve bunları yaşam kalitesini arttırmak amacıyla hayatına entegre edebilen bireyleri ifade etmektedir. Ancak ülkemizde araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar, öğrencilerin okuduğunu anlama konusunda ciddi problemler yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu sebepten ötürü eğitimciler ve bilim insanları tarafından geliştirilmiş olan okuduğunu anlama stratejilerinin öğrenciler tarafından bilinmesi ve kullanılması gerekmektedir. Ancak bu sayede öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri geliştirilebilir (Yılmaz, 2008).

Okuduğunu anlama stratejileri, etkili bir şekilde metinleri anlamak ve içerdikleri bilgileri kavramak için kullanılan bir yoldur. Bu stratejiler, okuma becerilerini geliştirmek ve metinlerden maksimum faydayı sağlamak için kullanıcıya rehberlik eder. Okuduğunu anlamada istenilen başarının elde edilmesi amacıyla eğitimciler tarafından birçok strateji ve yöntem eğitim öğretim sürecine dahil edilmiştir. Okurun sağlıklı bir anlam oluşturma süreci gerçekleştirebilmesi için okuma öncesi, okuma sırası, okuma sonrası ve okuma sürecinin tamamında kullanılan stratejileri bilmesi ve uygulaması önemlidir. (Epçaçan, 2009).

Okuduğunu anlama konusunda öğrencilerin gelişimine katkı sunmak amacıyla literatürde yer alan okuduğunu anlama stratejilerine Tablo 1’de detaylı şekilde yer verilmiştir.

Tablo 1: Okuduğunu Anlama Stratejileri

Stratejinin Kullandığı Zaman	Kullanılan Stratejiler
Okumadan Öncesinde Kullanılan Stratejiler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Okuma Amacını Açıklama ✓ Öğrenciye Parçanın Başlığına, Basım Tarihine, Yazara Bakarak ve Parçayı Tarayarak Konusunu Tahmin Etmesine Yardım Etme ✓ Başlığa Bak - İncele - Anahtar Sözcüklere Bak - Okuma Parçasına Tekrar Bak - Öykü/Kavram Haritası Hazırla (TEELS) ✓ Öğretim Öncesi Sözcük Bilgisi ✓ Kavram Haritaları ve Öykü Haritası Aracılığıyla Kavramları Önceden Öğretme ✓ Okunacak Materyali Dikkatlice Seçme ve Bazı Ölçütler Doğrultusunda Öğrencinin Okuma Parçasını Seçmesine İzin Verme
Okuma Sırasında Kullanılan Stratejiler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Akıcı ve Sürükleyici Okumayı Sağlama ✓ Öyküleyici Metinler İçin Öykü Haritasını Dikkate Alma ✓ Açıklayıcı Okuma Parçaları İçin Taslaklar ve Çalışma Rehberi Kullanma ✓ Açıklayıcı Metinler İçin Stratejik Not Almayı Uygulama
Okuma Sonrasında Kullanılan Stratejiler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Her Türü Metin İçin Özetleme Yapma ✓ Soru- Cevap İlişkisini Kullanma
Okuma Sürecinin Tamamında Kullanılan Stratejiler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stratejik Not alma ✓ Çoklu Geçiş Stratejisi (Multipass) ✓ Karşılıklı Öğretim (Reciprocal Teaching) ✓ Ne Biliyorum? Ne Öğrenmek İstiyorum? Ne Öğrendim? (K-W-L) ✓ İşbirlikli Stratejik Okuma (Collaborative Strategic Reading) ✓ Kavram Haritaları ve Grafik Örgütlemeler (Concept Map And Graphic Organizers) ✓ İTİS Okuduğunu Anlama Stratejisi (Coop- Dis-Q) ✓ TİÖD Okuduğunu Anlama Stratejisi ✓ İncele – Sorgula – Oku – Anlat – Tekrar Gözden Geçir (SQ3R)

(Daly E.J. Chafouleas, S. Skinner, C.H. 2005, s. 112).

SQ3R STRATEJİSİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEDEKİ ÖNEMİ

Okuduğunu anlamanın gerçekleşmesi için eğitimciler ve bilim insanları tarafından çeşitli stratejiler geliştirilmiştir. Bu stratejilerden biri de SQ3R stratejisidir. Ohio State Üniversitesi’nde Francis Robinson’un oluşturmuş olduğu bu strateji, belirli bir sistematığı olan, okuyucunun süreç boyunca aktif olduğu ve bilginin uzun süreli belleğe aktarılmasında destek sunan bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır (Swennumson, 1992).

SQ3R okuduğunu anlama stratejisi, geçmişini olan ve ilköğretim çağında rahatlıkla öğrenilebilecek bir stratejidir (Senemoğlu, 2010). Zira bu strateji basit ve anlaşılır adımlardan oluşan bir yapıya sahiptir. Bu sebeple eğitim öğretim sürecinin ilk yıllarında öğrenilebilir ve kullanılabilir. SQ3R stratejisinin okuduğunu anlamaya sağladığı katkılar çeşitlilik göstermekle birlikte burada en önemli olan katkılardan bir tanesi, öğrencilerin metne ilişkin soru üretmeleri ve zihinsel olarak sürece etkin bir biçimde katılımını sağlamasıdır (Gunning, 2003; Houtveen ve Van de Grift, 2007; Kıroğlu, 2002).

SQ3R stratejisinin uygulanması beş aşamada gerçekleşmektedir:

1. İnceleme: Bu basamakta amaç okuyucunun metni kısa süre içerisinde incelemesidir. İnceleme aşamasında okuyucudan metnin genel yapısı ve konusu hakkında fikir üretmeleri, dikkatini başlığa yoğunlaştırarak metinde anlatılanlara ilişkin yorum yapmaları beklenir. Burada okuyucudan özellikle başlıklar incelenerek metinde ne anlattığını tahmin ettirmeye yönelik çalışmalar değerli olacaktır. Böylece okuyucu ön bilgilerinin okuma sürecine dahil eder. İnceleme basamağı 5 dakikayı geçmemelidir (Barth ve Demirtaş, 1994).

2. Sorgulama: Sorgulama aşaması, okuyucunun metne ilişkin sorular hazırladığı aşamadır. Bu aşamada okuyucuların daha çok 5N1K tabanlı sorular oluşturmaları beklenir. Sorgulama aşamasının en önemli kazanımı okuyucuların sürece etkin katılımının sağlandığı aşama olmasıdır. Bu aşama ile birlikte okuyucu, pasif bir okuyucu konumundan çıkarak süreç içerisinde aktif rol aldığı bir okuma faaliyeti haline dönüşür. Bir yandan okuyucular soru oluştururken bir yandan da bu sorulara ilişkin cevaplar üretmeye, araştırmaya koyulurlar. Böylece okuyucuların zihinsel olarak da süreçte aktif katılımı sağlanır (Roberts vd, 2008; akt.Tok, 2003).

3. Okuma: Bu aşama okuyucunun metne ilişkin okuma faaliyetini yürüttüğü aşamadır. Bu aşamada okuyucunun metni okuması ve sorgulama aşamasında oluşturmuş olduğu soruları zihinsel olarak kontrol etmesi beklenir. Ancak bu okuduğunu anlamayı geliştirmek amacıyla not alma, altını çizme gibi stratejilere yer verilmez (Cheek ve Cheek, 1984, akt. Tok, 2003). Bu basamakta okuyucu tarafından hazırlanan sorulara ilişkin yanıtlar, metinde yer almayabilir. Ancak sorulara ilişkin sınıf içerisinde tartışma, soru cevap, beyin fırtınası gibi tekniklerin kullanılması öğrencilerin yaratıcı düşüncelerine ilişkin olumlu katkıda bulunacaktır.

4.Anlatma: Anlatma aşaması, sorgulama aşamasında oluşturulan soruların metinden elde edilen bilgiler ışığında yanıtlanmasıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus şudur ki okuyucu bu soruları yanıtlarken metne bakmadan bu işlemi yapması beklenir. Aksi takdirde metnin okuyucu tarafından iyi anlaşılması düşüncesi oluşacaktır. Eğer bu yanıtlama işlemi sağlıklı bir şekilde gerçekleşiyorsa metin anlaşılmalıdır. Burada okuyucudan beklenen metindeki kelimelerin bire bir ifade edilmesi değildir. Okuyucu metindeki bilgiler çerçevesinde analiz etme, sentez gibi bilişsel süreçleri de kullanarak soruları yanıtlamalıdır. Bu aşama okuyucunun soruları bireysel olarak yanıtladığı aşamadır (Cheek ve Cheek, 1984; Akt. Tok, 2003, s. 110).

5.Tekrar Etme: Tekrar etme aşamasında, okuyucu metni gözden geçirmeli ve tekrar etmelidir. Böylece konu hakkında bağlantılar kurulabilir, metnin daha iyi anlaşılması sağlanabilir. Bu aşama okuyucunun sorgulama aşamasında oluşturmuş olduğu sorular ve bunların yanıtlanması aşamasında verilen cevaplarda eksiklikler varsa bu aşama o eksikliklerin telafi edildiği aşamadır (Usava,1989; Cheek ve Cheek, 1984, akt. Tok, 2003).

Okuduğunu anlama stratejilerinden SQ3R stratejisinin kullanılması, okuduğunu anlama düzeyinin artmasını sağlar. Bu strateji bünyesinde barındırmış olduğu aşamalar itibariyle metne ilişkin beklentiler oluşturması ve güdülemesi, okuyucuyu süreçte aktif tutması, gözden geçirme ve yanıtları kontrol etme gibi zihinsel süreçlerin de işe koşulmasıyla birlikte okunan metnin anlaşılması konusunda okuyucuya ciddi faydalar sağlar.

SQ3R stratejisi okuyucuların;

- ✓ Ön bilgilerinin okuma sürecine dahil etmesine,
- ✓ Kendi bilgilerinin gözden geçirmelerine,
- ✓ Okuduğunu anlama için gerekli olan bilişsel süreçlerin işe koşulmasına,
- ✓ Metne ilişkin heveslenmelerine ve güdülenmelerine,
- ✓ Aktif katılım sağlamak için sorular oluşturmalarına,
- ✓ Metne ilişkin hazırlanan sorulara cevap vermelerine, destek sağlar (The original SQ3R system, 2002; Akt, Tok 2003).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden bir tanesi insanın sosyal bir varlık olmasıdır. Kişinin var olduğu toplumda yaşamını sürdürmesi, kendi gelişimine katkıda bulunabilmesi için okuma becerisine sahip olması gerekir. Aksi takdirde hangi otobüse bineceğini bilemeyen, bir binada, sokakta veya cadde üzerinde bulunan levhaları okuyamayan, günlük hayatta karşılaşılan basit yönergeleri anlamakta zorluk çeken, ülkeye veya dünyaya

dair yaşanan gelişmeleri gazete, sosyal ağlar veya televizyonlardan takip edemeyen bireylerin özellikle yaşamış olduğumuz çağa ayak uydurması oldukça zordur. Bu sebeple okuma ve bunun sonuca ulaşmış hali olan anlamının gerçekleşmesi kişinin yaşamı açısından büyük önem arz etmektedir. Ülkemizde yapılan uluslararası testlerde ve alan yazınında yapılan çalışmalarda okuduğunu anlamaya ilişkin elde edilen sonuçların pek iç açıcı olmadığını görmekteyiz. Bu anlamda yaşanan sorunları minimize etmek, okuyucuya okuduğunu anlama konusunda destek sağlamak amacıyla bilim insanları tarafından çeşitli stratejiler geliştirilmiştir. Bu stratejileri incelediğimizde bunlar okuma öncesi, okuma sırası, okuma esnası ve okuma sürecinin tümünde kullanılan stratejiler olarak sınıflandırıldığını görmekteyiz. Bu stratejilerin işe koşulmasıyla okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilebileceği birçok araştırmacı tarafından dile getirilmiş olup bu stratejilerin okuma etkinliklerinde kullanılmasının önemli olduğu belirtilmiştir. Arı'nın ((2014) yapmış olduğu çalışmada SQ3R stratejisini kullanan öğrencilerin klasik biçimde metni okuyan öğrencilere kıyasla okuduğunu anlama konusunda daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur. Kanmaz (2012) tarafından yapılan SQ3R tabanlı İSOAT stratejisinin kullanıldığı çalışmada İSOAT stratejisini kullanan öğrencilerin mevcut programa dayalı eğitim uygulanan öğrencilerden okuduğunu anlama başarısı yönünden daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yine Saban ve Ayçin (2011) tarafından yapılan SQ3R tabanlı İSOTEG stratejisinin kullanıldığı çalışmada öğrenci başarısı yönünden etkili bir strateji olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmalar SQ3R stratejisinin okuduğunu anlama başarısını olumlu yönde etkilediğini destekler niteliktedir.

Araştırmaların sonuçlarından elde edilen bilgiler ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- ✓ SQ3R stratejisinin tanıtılması ve uygulanması amacıyla sınıf öğretmenlerine yönelik hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir. Bu doğrultuda üniversitelerin eğitim fakülteleri ile İl Milli Eğitim Müdürlükleri iş birliği içerisinde bulunulabilir.
- ✓ SQ3R stratejisi farklı disiplin alanlarında da kullanılarak etkinlikler zenginleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2003). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Akyol, H. (2005). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Akyol, H. (2010). *Yeni programa uygun türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arı, G. (2014). Beşinci sınıf öğrencilerinin kullandığı asoat ve yo-de okuma stratejilerinin anlamaya etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(2), 535-555.
- Coşkun, E. (2002). Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 11, 231-244.
- Dally, E. J. Chafouleas, S. & Skinner, C.H. (2005). *Interventions for reading problems*. NewYork : The Guilford Press.
- Demirel, Ö., Epçaçan, C. (2012), Okuduğunu anlama stratejilerinin bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünlerine etkisi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 71-106.
- Epçaçan, C. (2009) Okuduğunu anlama stratejilerine genel bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 206-223.
- Güngör, A. (2005). Altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama stratejilerini kullanma düzeyleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 101-108.
- Güneş, F. (2000). *Okuma yazma öğretimi ve beyin teknolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş, F. (2014). Anlama modelleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9(11), 59-74.
- İnce, Y. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde kullandıkları okuduğunu anlama stratejileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Kaldırım, A. (2020). *Barrett taksonomisine dayalı öğretim programı'nın 7.sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerine etkisi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kanmaz, A. (2012). *Okuduğunu anlama stratejisi kullanımının okuduğunu anlama becerisi bilişsel farkındalık okumaya yönelik tutum ve kalıcılığa etkisi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Kıroğlu, K. (2002). Anlamli öğrenme stratejilerinin ingilizce okuduğunu anlamaya etkisi. *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 6-12.
- MEB. (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu* (1-8. Sınıflar) MEB Yayınevi: Ankara.

- Rauchwerk, S. (2010). *Reading comprehension across different genres: An action research study*, Lesley University
- Saban, A., Ayçin, A. (2011). İncele- sorgula- oku- tekrar et-gözden geçir tekniğinin beşinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama başarısı ve okumaya yönelik tutumları üzerine etkisi: yibo örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 26, 197-228.
- Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulama* (Gelişim, öğrenme ve öğretim: teoriden pratiğe). (16. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Swennumson, S. (1992), *The effect of the Sq3r study method on reading comprehension of nontraditional collage students*. Doctor of Education Drake University.
- Tok, Ş. (2003), *İlköğretim üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinde, bilgi haritası ve inceleme- soru sorma- okuma-bakmadan cevaplama- gözden geçirme stratejilerinin akademik başarı ve kalıcılığa etkisi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tompkins, G. E. (2010). *Literacy for the 21st century: A balanced approach (5th ed.)* Boston: Pearson Education Inc.
- Top, M. B. (2014). *İşbirlikli tartışma sorgulama (İTS) stratejisinin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama başarılarına etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Yılmaz, M. (2008). Türkçede okuduğunu anlama becerilerini geliştirme yolları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 132-139.
- Yılmaz, M (2018). *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi*, Ankara:Pegem Akademi.
- Yılmaz, M. (2021). *Okuma eğitimi*, Yılmaz, M. (Ed.), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi içinde*, (s. 81-112), Ankara: Pegem Akademi.